

ישיבת הר עציון בית מדרש האלקטרוני (ב.מ.א.)
*****
הפטרת השבוע

סידרת שיעורים ע"י הרב יהודה שביב
*****

הפטרת ויגש

והיו לאחד (יחזקאל, ל"ז, טו-כח)

א. הפירוד בבית יעקב

כבר בסמוך ללידתם רבצה עננה של פירוד על בני יעקב. לידתם מצויינת בחלוקה חטיבתית: ארבעת בני לאה הראשונים, לעצמם; בני בלהה; בני זלפה; יששכר וזבולון; יוסף בודד לעצמו, ומאוחר הרבה יותר - אחיו בנימין.

אף בשעה הקשה, כשנשקפה סכנה לבית כולו אנו מוצאים אותם מחולקים לחטיבותיהם: השפחות וילדיהן לחוד, לאה וילדיה לחוד ורחל ויוסף לעצמם (בראשית ל"ג, ב). ושוב שם: "ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחון, ותגש גם לאה וילדיה וישתחו ויגש יוסף ורחל וישתחו" (שם, ו-ז).

בפרשת וישב נבעה הפרץ הגדול בבית. בתחילתה אנו שומעים על בני בלהה ובני זלפה העומדים כחטיבה לעצמם, ויוסף כאילו מצטרף אליהם. אבל בהמשך יוסף כבר שרוי לבדו, ואין לו מכל אחיו - אח לו. בהמשך הפרשה מגיעה שנאת אחים עד לרעיון המזוויע "לכו ונהרגו ונשלכו באחד הברות" (ל"ז, כ). עצת ראובן והצעת יהודה הצילו את יוסף מן ההריגה, אבל הביאו לפירודו המוחלט מן הבית, ובזו הפרשה אף יהודה ירד מאת אחיו ושוב מפורדים האחים באין להם מנהיג מאחד.

בפרשת מקץ חוזר יהודה לתפקד כמנהיג מלכד, וככזה ניצב הוא בתחילת פרשת ויגש לפני השליט המצרי, כדי לגונן על צעיר האחים - על בנימין.

ב. ויגש אליו יהודה

לפי פשוטם של דברים נראה כי יהודה ניגש לבירור העניין, כשמגמתו היא לשנות את עמדתו הקשוחה של השליט הזר. אבל בין השיטין של דבריו נראה כי יהודה ניגש לפתור את הסבך בכל דרך, אף בדרך עימות ומלחמה, כך עולה מתאורם של חז"ל, שחלקו מובא ברש"י.

אבל ניתן לראות בפתיחת הפרשה "ויגש אליו יהודה", גם מוטו של הפרשה כולה, שכל כולה בסימן הפגישה והפיוס - יהודה כמנהיג האחים ניגש אל יוסף, ופגישתם זאת נושאת עימה את בשורת האחדות בבית יעקב. מסתבר שבדרך זו הבין הדרשן שדרש:

"ויגש אליו יהודה - 'הנה ימים באים באים נאם ה' ונגש חורש בקוצר' - חורש זה יהודה דכתיב: 'ארכיב אפרים יחרוש יהודה'; 'בקוצר' זה יוסף, שנאמר: 'יהנה אנחנו מאלמים אלומים'. 'ודרך ענבים' - זה יהודה... 'במשך הזרע' - זה יוסף... 'והטיפו ההרים עסיס וגו' - אלו השבטים" (ב"ר, צ"ג, ה).

ג. גוי אחד בארץ

מסתבר שכחזיון הזה ראו גם מסדרי הפטרה, והם ביקשו לפרשתנו קטעי נבואה, שידגישו את עניין האחדות שבבית לאחר הקרע הנורא. אבל לא עוד בבית ישראל סבא, אלא בבית ישראל לדורותיו, בחינת: מעשי אבות סימן לבנים.

על גאולת ישראל ושיבת ציון מדברות נבואות רבות, ואף בזו מצינו: "הנה אני לקח את בני ישראל מבין הגויים אשר הלכו שם וקבצתי אותם מסביב והבאתי אותם אל אדמתם" (ל"ז, כא). אולם עיקרה של הבשורה שבכאן היא התאחדותם של הנקבצים להיות כאן לגוי אחד בארץ -

"ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה לכלם למלך ולא יהיו (1) עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד" (2) (שם, כב).

אבל הפרש גדול בין תמונת הפרשה לחזון ההפטרה, שבפרשתנו בית יעקב מתאחד דווקא במצרים - מקום של גלות, בעוד שבחזון הנבואה האחדות היא השלב המתקדם בתוכנית הגאולה, וזו כל כולה תהיה בארץ - "גוי אחד בארץ".

ד. למי המנהיגות

הפרש נוסף מתגלה בתחילת ההפטרה-

"ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתב עליו ליהודה ולבני ישראל חברו: ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חברו" (טז).

על עץ יוסף - כל בית ישראל, ובעץ יהודה רק בני ישראל. מרבית שבטי ישראל היוו את ממלכת ישראל במנהיגותו הראשונה של איש שבט אפרים, ורק מיעוט התלכדו סביב בית דוד.

אולם בפרשתנו התמונה הפוכה. יהודה הוא המנהיג של כל השבטים. ויוסף הוא העומד לבדו מולם (3). כך גם בהמשך, כשמתגלה יוסף לאחים ונראה כאילו התגשם חלומו, והוא הפך להיות מנהיג הבית. אבל מנהיגות זו היתה ככפויה מכורח הנסיבות ואינה מנהיגות שברצון. יוטר משיש כאן מלכות יש כאן ממשלה (4). רק בימי הממלכות התלכדו מרבית השבטים מרצונם תחת שרביטו של שבט אפרים בן יוסף, ואז התגשם מה מן החלום. אבל - משמיע הנביא - לעתיד לבוא תתאחד הממלכה, ומי שלו המנהיגות, היינו המלך לבית דוד, הוא יהיה המולך (5).

ה. כימי העץ ימי עמי

ועוד הפרש, יוסף בחלומו ראה שדה תבואה - "והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה", ואילו הנביא נוטל שני עצים. בתבואה, אף אם אוגדים שיבלים לאלומים, אין בזה אלא כינוס וקישור, אבל לא מזיגה אורגאנית, ואילו בעצים אפשרית הרכבה - היינו שילוב אורגאני שכל חלק תורם בו את תרומתו שלו. לא אחדות חיצונית כשהכל משתחווים לאיזה זולת, אלא אחדות שלמה, מחוטבת יחדיו-

"וקרב אתם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך... הנה אני לקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חברו ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתם לעץ אחד והיו אחד ביד י" (ל"ז, יז, יט).

הערות:

(1) 'יהיה' כתיב, אולי להורות כי בעיצומו של דבר היו הם תמיד גוי אחד, אלא שבמרוצת הזמן ונסיבותיו נחלקה הממלכה.

(2) השימוש המשולש והמיותר במילה 'עוד', אפשר ובא לרמוז על יוסף, שמצינו בעניינו כמה וכמה פעמים את המילה עוד, הרומזת גם לשמו יוסף. ועמדנו על העניין במקו"א.

(3) במדרש מתארים חכמים כיצד יוסף מבקש לספח אליו את בנימין (מופיע גם ברש"י בפירושו לפרק מ"ג, לג), אבל לימים רחוקים נספח שבט בנימין דווקא אל שבט יהודה. אפשר שמסירות נפשו של יהודה להצלת בנימין, כפי שבאה לידי ביטוי בתחילת הפרשה, היא שורש הזיקה העמוקה שבין שני השבטים.

(4) ראה ראב"ע לכתוב "המלך תמלך עלינו אם משל תמשל בנו" (ל"ז, ח) - "אנחנו נשימך מלך או אתה תמשול בחזקה". ועפ"י דבריו ניתן גם לפרש שם כך: האם תמלך עלינו? - אם אכן יתגשם החלום שאנחנו נשתחוה, יהיה זה רק בדרך ממשלה, היינו שלטון כפוי.

(5) נבואת יחזקאל שנקבעה להפטרה באה לאחר חזון 'העצמות היבשות', והרי מצבה של משפחת יעקב אבינו בפרשיות הקודמות הוא כמין מצב של עצמות יבשות - משפחה מפורדת ומיוסרת התלויה לגמרי בשליט זר מנוכר ונתונה לשגיונותיו. פרשתנו שלנו פרשת התחיה - "ותחי רוח רוח יעקב אביבם" (מה, כח).

*****

כדי להרשם יש לשלוח בקשה לכתובת

MAJORDOMO@ETZION.ORG.IL

עם התוכן:

. GET YHE-TEST H-SUBSCRIBE

קיימת גם מערכת שיעורים באנגלית. כדי לקבל רשימת השיעורים, יש לשלוח בקשה לכתובת:

LISTPROC@JER1.CO.IL

עם התוכן:

. INFO YHE-ABOUT

בשאלות אפשר לפנות למשרד הישיבה 02-9931-456 ולבקש את משרד האינטרנט, או לכתוב לכתובת YHE@JER1.CO.IL

*****

כל הזכויות שמורות 1997 ישיבת הר עציון